C/2024/6869

28.11.2024

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto

Sukupolvien välisen solidaarisuuden edistäminen Euroopassa – kohti EU:n monialaista lähestymistapaa

(oma-aloitteinen lausunto)

(C/2024/6869)

Esittelijä: **Krzysztof BALON**

Neuvonantaja	Agnieszka CHŁOŃ-DOMIŃCZAK (esittelijän neuvonantaja, ryhmä III)
Komitean täysistunnon päätös	15.2.2024
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
Vastaava jaosto	”työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus”
Hyväksyminen jaostossa	4.9.2024
Hyväksyminen täysistunnossa	18.9.2024
Täysistunnon numero	590
Äänestystulos (puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	158/1/7

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK on aiemmissa lausunnoissaan ilmaissut suhtautuvansa myönteisesti Euroopan unionin nuorisostrategiaan ([1]) ja ehdottanut uutta ikäihmisiä koskevaa EU:n strategiaa ([2]), ja se kehottaa tässä yhteydessä lisäksi Euroopan komissiota laatimaan EU:lle sukupolvien välistä solidaarisuutta koskevan koordinoidun ja monialaisen lähestymistavan. Siinä olisi keskityttävä turvaamaan sekä nuorten että ikääntyneiden oikeudet ja varmistamaan heidän täysipainoinen osallistumisensa yhteiskuntaan ja talouteen, myös työelämään, koulutukseen ja kulttuuriin. Väestökehityksen haasteen näkökulmasta tämän olisi oltava myös yksi peruste arvioitaessa, edistetäänkö lainsäädännöllä ja muilla EU:n välineillä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklan 3 kohdan vaatimusta siitä, että ”[u]nioni [– –] edistää [– –] sukupolvien välistä yhteisvastuuta”.

1.2 ETSK kehottaa Euroopan komissiota julkaisemaan ensimmäisenä askeleena tähän suuntaan vihreän kirjan sukupolvien välisestä solidaarisuudesta. Siinä voitaisiin hyvinvointivaltion yhteydessä käsitellä tämän lausunnon luvussa 3 mainittuja haasteita, mahdollisuuksia ja ratkaisuja, jotka liittyvät työelämään, senioritalouteen, eläkejärjestelmiin, terveys- ja hoivapalveluihin, paikalliseen kehittämiseen, asumiseen, liikenteeseen ja liikkumiseen, ilmastopolitiikkaan, elinikäiseen oppimiseen sekä osallistumiseen ja vapaaehtoistoimintaan.

1.3 Lisäksi komitea kehottaa jäsenvaltioita vaihtamaan keskenään näiden alojen parhaita käytäntöjään ja panemaan tämän lausunnon suositukset täytäntöön.

([1]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – EU:n uusi nuorisostrategia: nuorten osallistaminen, yhdistäminen ja vaikutusmahdollisuudet” (COM(2018) 269 final) (EUVL C 62, 15.2.2019, s. 142).

([2]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ikäihmisiä koskeva EU:n strategia” (EUVL C 349, 29.9.2023, s. 28).

1.4 ETSK kehottaa Euroopan komissiota niin ikään antamaan suosituksen, jossa jäsenvaltioita kannustetaan ottamaan huomioon sukupolvien väliset näkökohdat työmarkkinoilla, erityisesti asettamalla riittävät ja kaikille sukupolville oikeudenmukaiset työelämän normit ja varmistamalla eri sukupolvien osallistuminen ja yhteistyö työpaikoilla. Näiden normien keskeisiin elementteihin olisi kuuluttava työsuhdeturva, turvattu ja riittävä toimeentulo sekä henkilöstön koulutusmahdollisuudet.

1.5 Komitea katsoo myös, että sukupolvien välistä vuoropuhelua, oikeudenmukaisuutta ja solidaarisuutta olisi käsiteltävä Euroopan unionin neuvoston päätelmissä.

1.6 ETSK pyytää asettamaan sukupolvien välisen solidaarisuuden yhdeksi Euroopan sosiaalirahaston tavoitteeksi vuosien 2028–2034 monivuotisessa rahoituskehyksessä ja sen täytäntöönpanoasetuksissa.

1.7 Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla ja työmarkkinaosapuolilla on tärkeä asema sukupolvien välisen solidaarisuuden edistämisessä ja keskeinen rooli tämän lausunnon luvussa 3 mainittujen toimintapolitiikkojen suunnittelussa ja täytäntöönpanossa. Monet niistä edustavat eri sukupolvia ja keskittyvät tarjoamaan sosiaalipalveluja yhteistyössä kaikista sukupolvista tulevien vapaaehtoisten kanssa. ETSK haluaisi tehdä asianomaisten organisaatioiden kanssa tiivistä yhteistyötä, kun tässä lausunnossa esitettyjä suosituksia pannaan täytäntöön.

1.8 ETSK kannattaa kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, työmarkkinaosapuolten sekä EU:n ja kansallisten instituutioiden aloitetta jatkaa sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemapäivän ([3]) viettämistä 29. huhtikuuta. Se on vuotuinen virstanpylväs, joka voi auttaa jatkossakin lisäämään tietoisuutta sukupolvien välisestä solidaarisuudesta ja edistämään sitä kaikkialla EU:ssa.

1.9 ETSK suhtautuu myönteisesti aikomukseen nimittää sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta vastaava komission jäsen. ([4]) Euroopan kansalaisyhteiskunnan edustajana komitea harkitsee sukupolvien välisen solidaarisuuden foorumin järjestämistä, jotta voitaisiin vaihtaa alaa koskevia tietoja ja kokemuksia, arvioida ja kehittää nykyisiä ja uusia sukupolvien välisen solidaarisuuden malleja ja strategioita sekä valvoa lausunnossa esitettyjen suositusten täytäntöönpanoa yhteistyössä Euroopan komission kanssa.

2. **Tausta**

2.1 EU:n 27 jäsenvaltion väestön ikärakenne muuttuu. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä kasvoi 16 prosentista 21 prosenttiin vuosina 2002–2022. ([5]) Yli 65-vuotiaiden määrän sataa 15–64-vuotiasta kohti ennustetaan kasvavan 33,3:100:sta vuonna 2023 45,5:100:aan vuonna 2040 ja 59,7:100:aan vuonna 2100 ([6]), mikä tarkoittaa, että ikäihmisten lukumäärä on tuolloin 59,7 jokaista sataa 15–64-vuotiasta kohti. EU:ssa asui vuonna 2002 yhteensä 14 494 144 yli 80-vuotiasta, mikä vastaa 3,38:aa prosenttia unionin tuolloisesta kokonaisväestömäärästä. Vuonna 2022 yli 80-vuotiaiden määrä EU:ssa oli 27 102 994 eli 6,07 prosenttia koko väestöstä, ja vuonna 2040 sen odotetaan nousevan 39 663 244:ään eli 8,78 prosenttiin unionin koko väestöstä. Tämä asettaa haasteita myös eläkepolitiikan ja sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden kannalta.

2.2 Tällainen väestökehityksen suuntaus yhdistettynä kasautuviin ilmasto-, demokratia- ja turvallisuuskriiseihin, joiden seuraukset tulevat koettelemaan erityisesti nuoria sekä tulevia sukupolvia, tarkoittaa sitä, että Euroopan unionissa tarvitaan kiireellisesti uutta poliittista lähestymistapaa sukupolvien väliseen solidaarisuuteen.

([3]) Euroopan parlamentti ja Euroopan komissio ehdottivat sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaista teemapäivää vuonna 2009 osana sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaista teemavuotta. Sen tavoitteena on lisätä tietoisuutta sukupolvien välisen solidaarisuuden tärkeydestä ja edistää kaikenikäisten ihmisten välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä. Päivää vietetään vuosittain 29. huhtikuuta.

([4]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_fi?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_FI.pdf, s. 19–20.

([5]) *Demography of Europe – 2023 edition*, lainattu Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnosta – Väestökehityksen vaikutus sosiaaliseen Eurooppaan (EUVL C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

([6]) *Projected old-age dependency ratio*, lainattu Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnosta – Väestökehityksen vaikutus sosiaaliseen Eurooppaan (EUVL C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

2.3 Tässä lausunnossa käsitellään kaikkien eri sukupolvien tarpeita ja panoksia, erityisesti ikääntyneiden ja nuorten ainutlaatuisia haasteita ja mahdollisuuksia. Nuorison ja tulevien sukupolvien perspektiivin huomioivien analyysien tekeminen voi ja sen pitäisi auttaa laatimaan parempia ja räätälöidympiä toimintapolitiikkoja, joiden avulla pystytään vastaamaan myös tulevien sukupolvien haasteisiin. Kaikilla sukupolvilla – myös tulevilla – on oltava oikeus elää keskeisten arvojensa mukaan ja toteuttaa keskeiset tarpeensa. Hallitusten olisi pyrittävä edistämään sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja sukupolvien välistä vuoropuhelua sekä solidaarisuutta ennakoivasti julkisen hallinnon näkökulmasta ja toteutettava toimintapolitiikkoja ja palveluja eri ikäryhmien kannalta oikeudenmukaisella tavalla. Tämä tarkoittaa, että kaikkien sukupolvien tarpeet ja odotukset tulee täyttää eikä mitään sukupolvea saa saattaa epäedulliseen asemaan. ([7]) Sukupolvien välinen vuoropuhelu on kansalaisvuoropuhelun erityinen muoto, ja se voi edistää politiikkaa, jossa otetaan huomioon eri suuntaukset ja tulevaisuuden skenaariot. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus, vuoropuhelu ja solidaarisuus ovat ratkaisevan tärkeitä demokratian, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja eurooppalaisen elämäntavan kestävyyden kannalta.

2.4 Sukupolvien välinen solidaarisuus on keskeisen tärkeää kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Se on myös tietämyksen, taitojen, kulttuuristen normien ja perinteiden jakamista sekä keskinäistä tukea ja resurssien yhdistämistä. Siihen pyrittäessä on lisäksi edistettävä kaikkien ikäryhmien oikeutta riittävään elintasoon. Kaiken taustalla vaikuttaa väestökehitys: muutokset perherakenteissa, hedelmällisyydessä, elinajanodotteessa, elinoloissa ja muuttoliikkeessä.

2.5 Sukupolvien välinen solidaarisuus on myös ratkaisevan tärkeää ikääntyneisiin ja nuoriin kohdistuvan ikäsyrjinnän ja sukupolvien välisen eriarvoisuuden poistamiseksi väestörakenteen muuttuessa. On olennaisen tärkeää suunnitella elinkaariajattelun mukaisia sosiaalipolitiikkoja ja sosiaalipalveluja, jotka ovat oikeudenmukaisia, saavutettavia ja kaikkien ikäryhmien saatavilla. Nuoria ja ikääntyneitä syrjitään usein pelkän iän perusteella. WHO:n maaliskuussa 2021 ikäsyrjinnästä julkaisemassa raportissa ([8]) tuodaan esiin ikään liittyviä esteitä, joita esiintyy edelleen eri elämänaloilla, kuten työelämässä, poliittisessa osallistumisessa, terveydenhoidossa ja oikeudenkäytössä.

2.6 Sukupolvien välinen solidaarisuus on ratkaisevan tärkeää myös sitä ajatellen, että pystyttäisiin päihittämään ”ikuista nuoruutta” erityisarvona ihannoiva kulutusyhteiskunnan alakulttuuri, johon koko nuori sukupolvi ei missään tapauksessa samastu. Eri sukupolvilla on edelleen myös stereotypioita ja ennakkoluuloja toisistaan. Mm. tiedotusvälineissä toistuvissa kielteisissä stereotypioissa ikääntymisestä ikäihmiset esitetään sairaina, muista riippuvaisina ja yhteiskunnalle kalliiksi käyvinä. Kielteisiä stereotypioita on kuitenkin myös nuorista, joita pidetään kokemattomina, laiskoina, epäluotettavina ja itsekkäinä.

2.7 Sukupolvien välinen solidaarisuus on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan rakentaa oikeudenmukaista ja kestävää yhteiskuntaa ja taloudellista vaurautta, panna Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari täytäntöön ja varmistaa sekä edustuksellisen että osallistavan demokratian kestävyys Euroopan unionissa. Viimeksi mainitun kannalta erittäin tärkeitä ovat ylisukupolviset hankkeet, koska ne syventävät vastuuntuntoa yhteisestä hyvästä. Lisäksi niin sanotuilla aikalaistodistajilla voi olla tärkeä rooli demokratiamyönteisten asenteiden vahvistamisessa, sillä he voivat välittää nuorille omakohtaisia kokemuksiaan diktatuurijärjestelmistä. Nuoret voivat puolestaan tarjota iäkkäille tuoreita näkökulmia uusiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

2.8 Sukupolvien välistä solidaarisuutta olisi harjoitettava intensiivisesti myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, kuten yhdistysten, työnantajajärjestöjen, ammattiliittojen ja poliittisten puolueiden, toiminnassa.

2.9 Perhe-elämä on niin ikään tärkeä tekijä sukupolvien välisen solidaarisuuden kehittymisen kannalta. Perheen sisäinen yhteistyö ja solidaarisuus ovat arvokas voimavara, ja monet pitävät niitä sellaisina. Myös ihmisten laajemmassa elinympäristössä (esim. paikallisyhteisössä) sukupolvien välinen konflikti on paljon harvinaisempaa kuin sukupolvien välinen solidaarisuus, mikä näkyi poikkeuksellisella tavalla covid-19-pandemian aikana.

2.10 ETSK uskoo, että sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen ja tasapuolisuuteen perustuva sukupolvien välinen vuoropuhelu on yksi tärkeimmistä välineistä kriisinkestävän solidaarisuuden saavuttamiseksi sukupolvien välillä.

([7]) Ainakin yhdeksässä OECD-maassa ja Maltassa on julkisia instituutioita, jotka valvovat tulevia sukupolvia koskevien hallituksen sitoumusten täytäntöönpanoa. Tällaisia ovat esimerkiksi Unkarin tuleviin sukupolviin keskittyvä apulaisoikeusasiamies, Walesin tulevaisuuden sukupolvista vastaava valtuutettu ja Maltan tulevien sukupolvien edunvalvoja.

([8]) https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866.

3. **Sukupolvien välinen solidaarisuus: haasteita ja ratkaisutapoja**

3.1 **Työelämä:** Empiiriset tutkimukset ([9]) osoittavat, että monisukupolviset tiimit ovat tuottavampia kuin samaan sukupolveen kuuluvista ihmisistä koostuvat tiimit. Monisukupolvisissa tiimeissä eri sukupolvien tietojen, taitojen ja kokemusten välillä syntyy luovaa vastakkainasettelua. Lisäksi useiden sukupolvien työskentely samassa työpaikassa on tehokas tapa torjua ikästereotypioita ja -syrjintää. Nuorten suoran tai piilosyrjinnän (”heistä ei ole siihen vielä”) ja ikääntyneiden suoran tai piilosyrjinnän (”heistä ei ole siihen enää”) ehkäiseminen auttaa lisäämään osallisuutta työpaikoilla. Eri sukupolvien osallistumisen ja yhteistyön työpaikoilla olisikin oltava tärkeällä sijalla työmarkkinaosapuolten vuoropuhelussa ja vaihdettaessa työnantajajärjestöissä parhaita käytäntöjä osaamis- ja kokemuspohjaisen henkilöstökehityksen edistämiseksi monisukupolvisen työvoiman varmistamista ja ikäjohtamista varten. Tämän pitäisi johtaa vapaaehtoisten normien vahvistamiseen alueilla ja/tai teollisuuden aloilla. Esimerkiksi Euroopan työmarkkinaosapuolten itsenäinen puitesopimus aktiivisena ikääntymisestä ja sukupolvien välisestä lähestymistavasta ([10]) (maaliskuu 2017) tarjoaa hyvän perustan tarvittavien edellytysten luomiseksi työpaikkojen monisukupolvisuudelle. Puitesopimuksessa korostetaan iältään monimuotoisen työvoiman tuomaa lisäarvoa, ehdotetaan välineitä ja luodaan perusta sukupolvien väliselle lähestymistavalle. Työmarkkinaosapuolet ovat raportoineet sopimuksen hyväksymistä seuranneiden kolmen vuoden aikana sen täytäntöönpanosta ([11]) sekä parhaista kansallisen tason käytänteistä, mikä on mahdollistanut vastavuoroisen oppimisen. Sukupolvien välistä solidaarisuutta työpaikoilla voidaan lisätä tehokkaasti myös ikääntyneiden työllistymiseen tähtäävien sosiaalisten kampanjoiden avulla. Työpaikkojen sukupolvien välisen solidaarisuuden peruskivi on kuitenkin kaikenlaisen syrjivästä palkka- ja sosiaalisen suojelun politiikasta aiheutuvan ikäsyrjinnän välttäminen sekä nuorten työmarkkinoille pääsyn parantaminen.

3.2 **Senioritalous:** Senioritalous määritellään ikääntyneiden tarpeiden täyttämiseen tähtääväksi talouden osa-alueeksi. Vuonna 2015 sen arvioitiin tuottavan EU:ssa vuosittain 4,2 biljoonan euron arvosta liikevaihtoa ja pitävän yllä yli 78:aa miljoonaa työpaikkaa. ([12]) Senioritalouden kehittyminen luo myös tilaisuuksia edistää sukupolvien välistä solidaarisuutta muun muassa siten, että tavaroita ja palveluja suunnittelevat ja testaavat monisukupolviset tiimit. Yhä suuremmassa osassa tavaroiden ja palvelujen tuotantoa, jakelua ja kulutusta pyritään hyödyntämään ikääntyneiden ostopotentiaalia heidän kulutus-, elin- ja terveystarpeidensa tyydyttämiseksi. Tämä niin sanottu toinen väestöosinko voi tukea EU:n jäsenvaltioiden talouskehitystä. ETSK katsookin, että tarvitaan senioritalouden kehittämistä koskeva EU:n pitkän aikavälin strategia.

3.3 **Eläkejärjestelmät:**

3.3.1 Useimmat jäsenvaltioiden eläkejärjestelmät toimivat jakoperiaatteella. Elinajanodotteen pidentymisen vuoksi eläkkeitä maksetaan pidempään. Eläkejärjestelmien vakauttamiseksi monissa jäsenvaltioissa on nostettu eläkeikää tai harkitaan sitä. Joissakin maissa eläkeikä nousee elinajanodotteen muutosten myötä. Tällöin ei valitettavasti useinkaan oteta huomioon vaarallisessa tai fyysisesti haastavassa ammatissa työskentelevien ihmisten asemaa, vaikka he olisivat maksaneet sosiaalivakuutusmaksuja hyvin pitkään.

3.3.2 Eläkejärjestelmien kustannukset kasvavat, mikä voi työvoimakustannusten nousun vuoksi rajoittaa työvoiman kysyntää. Lisäksi nuoret työskentelevät joissakin tapauksissa sopimuksilla, joissa sosiaalinen suojelu on heikompaa ja sosiaaliturvamaksut ovat alempia. Tällöin eläkemaksuista saatavat tulot pienenevät ja eläkejärjestelmien alijäämä kasvaa.

3.3.3 Koska elinajanodotteen lisäksi myös terveen eliniän odote pitenee, on syytä pohtia, voitaisiinko näitä terveitä lisävuosia viettää eläkkeellä olemisen lisäksi myös pysymällä pidempään työelämässä silloin, kun henkilö haluaa jatkaa työntekoa. Tässä on pidettävä mielessä jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet ja omat järjestelmät. Mahdolliset eläkeiän nostot olisi kuitenkin toteutettava pitkällä aikavälillä, vaiheittain ja heikentämättä luottamusta sosiaalisen suojelun järjestelmiin. Kytkemällä eläkeikä elinajanodotteen muutoksiin voitaisiin tukea työurien pidentämistä ja entistä tuottavampaa työllisyyttä sekä samalla auttaa vakauttamaan eläkejärjestelmiä ja siten edistää sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. Eläkeiän nostaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista työssä, joka on fyysisesti tai psyykkisesti hyvin raskasta.

([9]) Esim. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7732046/.
([10]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=11775&langId=en.
([11]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=12286&langId=en.
([12]) *The Silver Economy – Final Report*.

3.3.4 Valtion ja yhteiskunnan on edelleen huolehdittava siitä, että ihmiset pystyvät elämään eläketuloillaan ihmisarvoista elämää. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ([13]) periaatteen 15 (oikeus eläkkeeseen, joka on oikeassa suhteessa heidän sosiaalivakuutusmaksuihinsa ja joka varmistaa kohtuullisen toimeentulon vanhuusiässä) täysimääräisen täytäntöönpanon olisi oltava tärkeä osa eurooppalaista ohjausjaksoa.

3.4 **Terveys- ja hoivapalvelut:**

3.4.1 Eläkkeiden tapaan suurin osa terveydenhuoltopalveluista rahoitetaan taloudellisesti aktiivisten ihmisten maksamilla maksuilla. Nuoret käyttävät näitä palveluja paljon vähemmän kuin vanhemmat sukupolvet. Vaikka joissakin jäsenvaltioissa terveydenhuolto on osittain verorahoitettua, taloudellisesti aktiiviset ihmiset maksavat kuitenkin enemmän verotuksen kautta, joskin he vuorostaan saavat rahoilleen enemmän vastinetta vanhemmalla iällä.

3.4.2 Taloudellisesti aktiiviset ihmiset kantavat lisäksi yhä suuremman taakan ikääntyneiden ja erityisesti perheenjäsenten omaishoidosta, mikä rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan pysyä työssään. Tämä koskee erityisesti naisia, sillä he kantavat hoivavastuuta yleensä miehiä useammin. Ammattimaisten pitkäaikaishoitopalvelujen saatavuus taas vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain. Elinkaaren toisessa päässä nuorten perheiden on usein hankala löytää kohtuuhintaisia ja saavutettavia lastenhoitopalveluja, mikä vaikuttaa erityisesti naisten työmarkkina-asemaan ja työllisyysnäkymiin. Terveydenhuoltomenot ovat yksi merkittävimmistä julkisia menoja kasvattavista tekijöistä, mutta on kuitenkin todettava, että joissakin jäsenvaltioissa ikääntyneiden terveyspalvelut ovat kaikkea muuta kuin kohtuuhintaisia ja kaikkien ulottuvilla. Terveen elämän edistämiseksi olisikin tuettava myös terveysongelmien ennaltaehkäisyä.

3.4.3 Osana sukupolvien välistä solidaarisuutta sosiaali- ja pitkäaikaishoitopalvelujen olisi kuitenkin oltava saavutettavia, kohtuuhintaisia, integroituja ja yhteisöllisiä sekä kansalaisten ja heidän organisaatioidensa ([14]) yhteiskehittämiä. Tämä vähentäisi työikäisen sukupolven hoitotaakkaa ja olisi avuksi niille, jotka päättävät ryhtyä läheistensä omaishoitajiksi.

3.4.4 Lisäksi on huomattava, että EU:ssa akuutit sairaudet ovat vähentyneet verrattuna kroonisiin sairauksiin, myös niin sanottuihin elintasosairauksiin, kuten dementia, ja psyykkisiin sairauksiin, jotka edellyttävät pitkäaikaista ja joskus erittäin kallista hoitoa. Tämä kehitys on kytköksissä myös terveydelle vaarallisiin työoloihin, sekä nuorempien että vanhempien sukupolvien epäterveellisiin ruokavalioihin ja yksilöllisiin elämäntapoihin sekä vastentahtoiseen yksinäisyyteen. ETSK toistaa siksi tukevansa vastentahtoisen yksinäisyyden torjuntaa koskevia Euroopan komission suosituksia, joilla pyritään varmistamaan, että mielenterveyspalvelut ovat helposti eri sukupolvien käytettävissä, ja kehottaa laatimaan mielenterveyttä koskevan EU:n strategian, jolla voidaan puuttua eri sukupolvien mielenterveysongelmiin ja nuorten yhä pahenevaan mielenterveyskriisiin.

3.5 **Paikallinen kehittäminen:** Infrastruktuurin ja yleishyödyllisten palvelujen olisi vastattava kaikkien sukupolvien tarpeisiin. Tämä edellyttää kaikkien sukupolvien edustajien osallistumista kuntien, kaupunkien, hallintopiirien ja alueiden poliittiseen ja sosiaaliseen elämään, jotta alue- ja paikallistason demokraattisissa instituutioissa voidaan käydä hedelmällistä ajatustenvaihtoa ikääntyneiden ja nuorempien asukkaiden välillä. Kaikkien sukupolvien olisi oltava mukana edistämässä yhtenäistä paikallista kehittämistä ja päätöksentekoa, jotta yhteisöistä saadaan ikäystävällisiä ja niissä tuetaan kaikkia sukupolvia. Erityisesti nuoria olisi rohkaistava osallistumaan paikalliseen toimintaan – esimerkiksi siten, että annetaan rahoitusta ja tunnustusta paikallisille nuorisovaltuustoille – ja jatkamaan aktiivista osallistumista iän karttuessa, myös perheellisinä ja myöhemmin eläkeiässä.

3.6 **Asuminen:** Omistusasuminen jää yhä useammalla nuorella ja perheellä pelkäksi haaveeksi, ja myös muuttuvat perherakenteet, yksinasuvien osuuden kasvu ja kohtuuhintaisuuden toteutumattomuus vaikuttavat asumisen rakenteeseen. Asumisesta olisi tehtävä kohtuuhintaista, ja olisi tutkittava erilaisia asumismalleja, joiden avulla yhteisöjä ja eri sukupolvia voitaisiin tuoda yhteen. Monisukupolvinen asuminen on kasvussa monissa EU:n jäsenvaltioissa. Eri sukupolvien yhdessä asuminen tarjoaa mahdollisuuden vaihtaa palveluja, kuten lasten tai ikääntyneiden hoitoa, kaupassa käymistä, pieniä kunnostustöitä tai internetin käyttöä. Se myös lisää turvallisuuden tunnetta. Muissa kuin asuinrakennuksissa toimivilla monisukupolvisilla kohtaamispaikoilla tai asunto- tai asuinalueiden senioritiloilla voisi olla erikseenkin asuville eri sukupolviin kuuluville samanlaista merkitystä. Kaupunkisuunnittelussa olisi lisäksi kiinnitettävä huomiota siihen, että julkisista tiloista tehdään ikäystävällisiä.

([13]) https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=fi.

([14]) Ks. Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Yleishyödyllisten palvelujen yhteiskehittäminen osallistavamman demokratian edistämiseksi EU:ssa” (EUVL C 486, 21.12.2022, s. 76).

3.7 **Liikenne ja liikkuminen:** Kaikkien sukupolvien tarpeisiin mukautettujen liikkumismahdollisuuksien vaikutusta elämänlaatuun, osallistumiseen ja itsenäisyyteen aliarvioidaan. Joukkoliikennejärjestelmät ovat yhtä tärkeitä niin lasten ja nuorten osallistumisen (erityisesti syrjäisellä maaseudulla myös koulutuksen) kuin ikääntyneidenkin osallisuuden ja itsenäisyyden varmistamisen kannalta. Liikennepalvelujen tulisi olla helposti eri-ikäisten käytettävissä. Liikenne- ja liikkumisjärjestelmien suunnittelussa ei ole kuitenkaan otettu riittävästi huomioon tiettyjen sukupolvien tarpeita. Ilmastopolitiikan yhteydessä myös maksuton joukkoliikenne, jota joillakin EU:n alueilla jo tarjotaan ([15]), näyttää olevan harkitsemisen arvoinen ratkaisu.

3.8 **Ilmastopolitiikka:** Maailmanlaajuinen ilmastonmuutos aiheuttaa vakavia solidaarisuusongelmia nykyisten ja tulevien sukupolvien välillä sekä yhteisöjen kesken tulevissa sukupolvissa. Ilmastonmuutosstrategiaa olisi kehitettävä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaisesti. Strategiaan olisi sisällyttävä toimenpiteitä, joilla pyritään hidastamaan ilmastonmuutosta, minimoimaan sen aiheuttamat välittömät vahingot ja tarjoamaan ilmastonmuutokseen sopeutumista varten tarvittavat resurssit ja välineet. Kaikkien sukupolvien edut ovat tässä yhteneväiset. Ilmastokriisi vaikuttaa kaikkiin: ikäihmisiin sikäli, että ilmastonmuutos vaikuttaa kielteisesti kansanterveyteen, elämänlaatuun ja turvallisuuteen, kun taas nuoret ja tulevat sukupolvet joutuvat kohtaamaan ilmastokriisin vakavimmat seuraukset ja kestämään niitä pidempään. Nuoret ovat olleet eturintamassa perustamassa Fridays for Future -ilmastolakkojen kaltaisia liikkeitä vaatiakseen niiden avulla ilmastotoimien toteuttamista. Joissakin EU:n jäsenvaltioissa on myös muotoutumassa ylisukupolvisia yhteenliittymiä ja liikkeitä, joissa ikääntyneet ihmiset ottavat vastuuta lastensa ja lapsenlastensa tulevaisuudesta esimerkiksi osallistumalla edellä mainittuihin ilmastolakkoihin.

3.9 **Elinikäinen oppiminen:** Globalisaatiosta, vihreästä ja digitaalisesta siirtymästä sekä väestörakenteen muutoksesta johtuvat muuttuvat osaamistarpeet edellyttävät hyvin suunniteltuja elinikäiseen oppimiseen liittyviä toimintapolitiikkoja. Tämä on erityisen tärkeää ikääntyneille työntekijöille, jotka ovat vaarassa menettää työpaikkansa aloilla, joihin siirtymät eniten vaikuttavat, mutta sen merkitys on suuri myös muiden sukupolvien kannalta, sillä se on keino lisätä tyytyväisyyttä elämään ja parantaa valmiuksia hyödyntää erilaisia mahdollisuuksia. Elinikäisen oppimisen edistämiseksi tarvitaan yhteistyötä työmarkkinaosapuolten ja muiden kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa. Myös osaamisen ja kokemuksen siirtäminen sukupolvelta toiselle on tässä yhteydessä tärkeää. Tunnettu esimerkki ovat nuoret, jotka tukevat iäkkäitä digiosaamisen hankkimisessa. Toinen esimerkki on iäkkäiden ihmisten osallistuminen kouluissa opettajien vapaaehtoisina avustajina (esim. etiikan, historian ja yhteiskuntaopin) opetukseen. Tällainen vuorovaikutus voi myös kannustaa pohtimaan kriittisesti oman sukupolven roolia ja saavutuksia.

3.10 **Osallistuminen ja vapaaehtoistoiminta:** Sukupolvien välistä vaihtoa voidaan entisestään edistää osallistumisella ja vapaaehtoistoiminnalla eli toiminnalla, joka rikastuttaa kaikenikäisten ihmisten elämää ja heidän asuinyhteisöjään. Ylisukupolvisesta vapaaehtoistoiminnasta on tullut pysyvä osa vapaaehtoistoimintaa kaikkialla EU:ssa, ja sitä tuetaan jo EU:n ja jäsenvaltioiden rahoittamilla hankkeilla. Paikallisella tasolla ylisukupolvisen vapaaehtoistoiminnan puitteissa toteutetaan myös aloitteita ammattilaisista, vapaaehtoisista ja perheenjäsenistä koostuvien hoivayhteisöjen luomiseksi. Sukupolvien välinen solidaarisuus kannustaa luomaan erilaisia sosiaalisia verkostoja, joihin voi kuulua kaikenikäisiä ihmisiä. Tämä voi auttaa yksilöitä tuntemaan aiempaa enemmän yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta yhteisöissään ja edistää vastentahtoisen yksinäisyyden torjuntaa. Se voi myös osaltaan parantaa mielenterveyttä ja tehdä yhteisöstä osallistavamman ja ymmärtävämmän.

Bryssel 18. syyskuuta 2024.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Oliver RÖPKE

([15]) Esim. Luxemburgissa (kaikille), Tallinnassa (asukkaille) ja Unkarissa (yli 65-vuotiaille Euroopan unionin, Sveitsin ja Norjan kansalaisille).